

اثربخشی هنر سفالگری بر احساس امنیت روانی دختران مقطع متوسطه اول مدارس فرهنگ و فرزندان شهرستان کاشمر

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۵/۲۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۶/۲۴

کد مقاله: ۶۶۲۷۹

مهناز طهماسبی^۱، جواد امین خندقی^۲

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی اثربخشی هنر سفالگری بر احساس امنیت روانی دختران مقطع متوسطه اول مدارس فرهنگ و فرزندان شهرستان کاشمر انجام شد. تحقیق حاضر به لحاظ هدف کاربردی از نوع پژوهش نیمه آزمایشی با طرح پیش‌آزمون - پس‌آزمون با گروه کنترل بود. جامعه آماری پژوهش، کلیه دختران مقطع متوسطه اول مدارس فرهنگ و فرزندان شهرستان کاشمر بود (بر اساس آمارآموزش و پرورش کاشمر ۳۲۵ نفر). انتخاب نمونه آماری به روش چند مرحله انجام شد، بدین صورت که ابتدا کلیه دانش‌آموزان به پرسشنامه امنیت روانی مازلو بصورت آنلاین (به دلیل شیوع بیماری کرونا) پاسخ دادند. سپس از بین کسانی که تمایل به شرکت در پژوهش داشتند و نمرات پایین‌تر از میانگین کسب کردند، به صورت نمونه‌گیری تصادفی تعداد ۶۰ دانش‌آموز به عنوان نمونه انتخاب و به طور کاملاً تصادفی در دو گروه آزمایش و کنترل انتساب شدند (هر گروه ۳۰ نفر). گروه آزمایش تحت ۱۱ جلسه آموزش هنر سفالگری قرار گرفت و گروه کنترل مداخله‌ای دریافت نکردند. اطلاعات به دست آمده با نرم افزار SPSS-22 و امار استنباطی (تحلیل کواریانس) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج نشان داد هنر سفالگری بر احساس امنیت روانی دختران مقطع متوسطه اول مدارس فرهنگ و فرزندان شهرستان کاشمر موثر است.

واژگان کلیدی: امنیت روانی، هنر سفالگری، کاشمر

۱- دانشجوی پژوهش هنر، موسسه آموزش عالی فردوس، مشهد، ایران (نویسنده مسئول) shivakhaleghzadeh@gmail.com

۲- استادیار گروه ادبیات نمایشی، موسسه آموزش عالی فردوس، مشهد، ایران

بهزیستی نوجوانان به عنوان یک چالش کلیدی در زمینه سلامت عمومی شناخته شده است (Imran, MacBeth, Quayle, & Chan, 2021). نوجوانی یکی از دوره‌های مهم در ساخت و پایه‌ریزی شخصیت و هویت فرد محسوب می‌شود (باریکانی، ۱۳۸۷). در این دوره، توجه به جنبه‌های روانی مانند احساس امنیت روانی، نوجوان حائز اهمیت می‌باشد، چرا که داشتن امنیت روانی در این دوره تاثیر به سزایی در هویت‌یابی او دارد. احساس امنیت روانی، از بارزترین ویژگی‌های شخصیتی افراد خلاق و تواناست. احساس امنیت روانی به افراد این توانایی را می‌دهد تا بر راهکارهای مشکلات متمرکز شوند و ترسی از سرزنش شدن به دلیل اظهارنظرهای خود نداشته باشند (شمس و خلیجیان، ۱۳۹۲). امروزه امنیت و سودمند بودن اهمیت انکارناپذیری پیدا کرده است، زیرا این احساس ناشی از تجربه‌های عینی و اکتسابی افراد از شرایط و اوضاع پیرامون است. تحقیقات نشان می‌دهند که احساس نامنی در رفتار یادگیری تاثیر دارد و عدم سودمندی موجب عدم تمایل افراد برای تلاش برای حل مسائل و مشکلات می‌شود (شمس‌مورکانی، مختاری و ارمندی، ۱۳۹۶؛ Pan, Zhang, Hu & Pan, 2018).

Maslow, Hirsh, Stein & Honigmann (۱۹۴۵) اولین کسانی بودند که مفهوم امنیت روانی/ نامنی را شناسایی کردند، در آن امنیت روانی، احساس امنیت و رهایی از ترس و اضطراب است، در حالی که عدم امنیت روانی، احساسی متضاد شامل انتظار خطر یا خطر برای خود می‌باشد. در نظریه سلسله مراتبی نیازهای بشر (Maslow, 1943)، نیاز ایمنی (برای ایمن بودن، از جمله آسیب، بیماری و فاجعه) بسیار اساسی است که در صورت عدم تأمین کافی این نیاز، بقا برای مردم دشوار است و در صورت برآورده نشدن این نیاز، سایر نیازهای مرتبه بالاتر، مانند تعلق، آشکار نخواهد شد. به گفته Etal & Maslow (1945)، افراد از نظر روانشناختی نامن، جهان را تهدیدآمیز می‌دانند و خود زندگی را نیز نامن می‌دانند. Cong & An (2003) مشاهده کردند که احساس نامنی می‌تواند روابط دشوار بین فردی و تمایلات و سواسی را ایجاد کند (بخ نقل از Theormins & Sun, 2015). در واقع نیاز به امنیت مستلزم ثبات، حمایت، ساختار، نظم و رهایی از ترس و اضطراب می‌باشد. امنیت روانی گاه به حالتی که در آن ارضای احتیاجات و خواسته‌های شخص انجام می‌یابد و گاه به احساس ارزش شخصی، اطمینان خاطر، اعتماد به نفس و پذیرش از طرف گروه گفته می‌شود (Kwok, Crone, Arden, & Norberg, 2018). از دیدگاه آلپورت، یکی از معیارها و یا ویژگی‌های شخصیتهای فرد سالم، برخورداری از احساس امنیت روانی است. به نظر آدلر، برای ایجاد احساس امنیت روانی در فرد، تنها محفوظ بودن از خطر کافی نیست، بلکه او باید حس کند با خطر فاصله زیادی دارد و احتمال آن بسیار کم است. نبود احساس امنیت روانی در زندگی روزمره گاهی باعث فشار روانی و آسیب‌هایی در فرد میشود. احساس ناایمنی می‌تواند در جنبه‌های مختلف زندگی، شخصی، تحصیلی، خانوادگی و اجتماعی نمود پیدا کند. شخصی که دائما احساس عدم امنیت، ترس و خطر از درون و بیرون خود می‌کند، نمی‌تواند انسان سالمی باشد (وربانی و شمسایی، ۱۳۹۶). Higgins, Ishimaru, Holcombe & (Fowler, 2012) نشان داد که احساس امنیت روانی باعث فعالیتهای مرتبط با پیشرفت و نوآوری در عمل می‌گردد. Patel, (2012) نشان داد که بین اعتماد با امنیت روانی رابطه وجود دارد و فقدان احساس امنیت روانی مانع رفتاری‌های یادگیری مثل آزمایشگری، کوشش و خطا، خطرپذیری فردی، جستجوی کمک یا پرسشگری درباره تمرین‌های جاری می‌شود (به نقل از خلیجیان، ۱۳۹۱). لذا ارائه راهکارهای درمانی مانند هنر سفالگری، برای افزایش احساس امنیت روانی کاهش اثرات احساس نامنی در نوجوانان ضروری است و هم‌حقوق در این تحقیق به آن پرداخته است.

هنر به‌عنوان پدیده‌ای زیبایی‌شناختی از قدرت خاصی برخوردار بوده و علاوه بر درک و فهم حالات هیجانی و عاطفی کودک از هنر می‌توان برای بهبود امر آموزش نیز استفاده کرد. در رابطه با قدرت آموزشی هنر مطالعات گوناگونی انجام گرفته و بررسی‌ها نشان می‌دهد یکی از بخش‌های مهم هر آموزشی ابزار آن است. در حیطه‌ی هنر سفالگری این ابزار خمیر مجسمه‌سازی و گل سفالگری می‌باشد. هنرهای تجسمی چون سفالگری می‌تواند عاملی برای بیان مقاصد، افکار، عقاید و نیازهای درونی بشر باشد. اشتغال به این فعالیت اعم از آفرینش و خلق یک اثر، درست کردن یک مجسمه و کاربرد آن می‌تواند علاوه بر پرورش حس زیبایی و ذوق هنری انسان، می‌تواند در رشد شخصیت، شناخت، بینش و حل مشکلات و نابسامانی‌های روانی و درمان فرد نقش داشته باشد و همچنین عاملی در فهم و یادگیری دروس، بیان مقاصد و افکار و مفاهیم انتزاعی باشد. آموزش هنر سفالگری می‌تواند فرآیند یادگیری و رشد تمام مهارت‌های مرتبط با یادگیری را تسهیل کند. در واقع هر دو نیم کره مغز، هنر را از جنبه‌های گوناگونی درک می‌کند و آموزش هنر سفالگری می‌تواند مشکلات شناختی و ادراکی را کاهش دهد و موجب رشد مهارت‌ها و توانایی‌های افراد می‌شود (طهور، ۱۳۹۱). هنر سفالگری به عنوان برنامه‌ای فرافکن مطرح است و از آن به عنوان ابزاری جهت تخلیه هیجانات، احساسات و تعارضات استفاده می‌شود و طی پژوهش‌هایی که افرادی چون Silver, Feld & Andreas (2019) در این زمینه انجام داده‌اند مشخص گردید هنر سفالگری، در افزایش ادراک، شناخت، دقت، توجه و تمرکز و در نتیجه یادگیری نیز موثر می‌باشد. همچنین هنر سفالگری خودانگیزگی و جریان درونی را بهبود بخشیده و به خود شناسی و خود اظهاری کمک کرده و

اعتماد به نفس و عزت را افزایش می‌دهد (Novak & Canas, 2018). گل به عنوان یک رسانه به روش‌های مختلف توسط درمانگران هنرهای مختلف و روان‌درمانی استفاده گردیده است. کار کردن با گل رس به فرد فرصت می‌دهد تا احساساتش را آزادانه بیان کند. افراد احساسات خود مانند اضطراب، خشم و هیجان را به شیوه‌های مختلفی مانند فشار دادن و دستکاری گل رس نشان می‌دهند. استفاده از خاک رس به افراد اجازه‌ی قالب دهی به رفتارها، نگرش‌ها و خویشتن شناسی می‌دهد. افراد می‌توانند از طریق کار با گل به بینش‌های جدید و روش‌های نوین جهت مقابله با استرس و حل مشکلات دست یابند. فرد از طریق کار با گل حالت-پذیر می‌تواند علایق خود را به کارگرفته و بدن و ذهن خود را با یکدیگر در راهی که آنها را به اهداف عاطفی خود می‌رساند، همراه کند. گل بیش از رنگ کردن و نقاشی کشیدن، آزادی خلاقیت دارد و در کار با آن، فرد می‌تواند شکل‌های واقعی، خیالی یا سمبولیک بسازد. گل احساسات لمسی و جنبشی فرد را تحریک می‌کند. مراجع می‌تواند به سادگی پرخاشگری و خشم خود را با گل، برونی سازی کند به عنوان مثال به گل ضربه‌ای بزنند یا آن را از هم جدا یا تکه تکه کند. به نظر Wodson (۱۹۸۷) گل رس، بیش از هر رسانه‌ی دیگری شخص را به بازی، بیان احساس، شکل دادن دعوت می‌کند. کیفیت لمسی آن می‌تواند احساس را از طریق ورز دادن، کشیدن، تحرک بیان کند. براساس گفته‌های Henli (۲۰۱۰) گل، دارای توانایی برای اتصال چیزها با یکدیگر، از جمله یکپارچگی تضادهای درونی بیماران است. دست ورزی با گل دارای خاصیت پویا و شاعرانه است که منجر به بیان احساسات شده و خاصیت درمانی دارد. Niz (۲۰۱۸) نشان داد که گل نسبت به سایر رسانه‌ها، بیان خودجوش بیشتر و کنترل کمتری دارد و همچنین کار با گل، بیمار را در تماس با احساس فیزیکی و احساس بدوی و صمیمی با آن قرار می‌دهد. Atlas, Smith & Sessoms (۲۰۲۰) نشان دادند که کار با گل می‌تواند بیمار را از احساس طرد شدگی و یا تلقین منفی دور کند. آنها در انجام این پژوهش با نوجوانان دریافتند که گل به عنوان یک رسانه‌ی بیانی، به نگرانی‌ها و دلوایسی‌های آنها، واقعیت خارجی داده و دوباره توانستند بر زندگی روزانه خود تمرکز کنند. لذا با توجه به اینکه متخصصان و روانشناسان معتقدند که دانش‌آموزان مقطع متوسطه، در سن نوجوانی بسر می‌برند و نوجوانی و بلوغ از مهمترین دوره‌های زندگی هر فردی است که با تغییرات و دگرگونی‌های بسیاری همراه است، و فرد در این مقطع با رویدادهای متعددی مواجه می‌شود که بیشتر آنها با استرس و اضطراب همراه بوده و در صورت عدم احساس امنیت و مدیریت می‌تواند به بحران‌ها و حتی آسیب‌های متعددی منجر شود. بنابراین با استفاده از برنامه‌های مختلف مانند آموزش هنرسفالگری، می‌توان به نوجوانان کمک نمود تا زندگی مفیدتر و رضایتمندانه‌تری داشته باشند. هدف آموزش هنرسفالگری فراهم آوردن تجربی است که از آن طریق بر توانایی‌های دانش‌آموزان در رویارویی با استرس‌های محیطی و شرایط نامساعد زندگی بیفزاید. همچنین با توجه به کمبود تحقیقات داخلی و خارجی در زمینه موضوع پژوهش، محقق بر آن شده تا به این سوال پاسخ دهد که آیا هنر سفالگری بر احساس امنیت روانی دختران مقطع متوسطه اول مدارس فرهنگ فرزندانگان شهرستان کاشمر تاثیر دارد؟

روش پژوهش

روش تحقیق حاضر کاربردی از نوع پژوهش نیمه آزمایشی با طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دختران مقطع متوسطه اول مدارس فرهنگ و فرزندانگان شهرستان کاشمر بودند (بر اساس آمار به دست آمده از آموزش و پرورش ۳۲۵ نفر). انتخاب نمونه آماری به روش چند مرحله انجام شد، بدین صورت که ابتدا کلیه دانش‌آموزان به پرسشنامه‌های تحقیق به صورت آنلاین (به دلیل شیوع بیماری کرونا) پاسخ دادند. سپس از بین کسانی که تمایل به شرکت در پژوهش داشتند و نمرات پایین تر از میانگین در پرسشنامه احساس امنیت روانی کسب کردند، به صورت نمونه گیری تصادفی تعداد ۶۰ دانش آموز انتخاب و به طور کاملاً تصادفی در دو گروه آزمایش و کنترل انتساب شدند (هر گروه ۳۰ نفر). گروه آزمایش تحت ۱۱ جلسه آموزش هنر سفالگری قرار گرفت و گروه کنترل مداخله ای دریافت نکرد. ملاکهای ورود به تحقیق شامل تمایل به شرکت در پژوهش، نداشتن مشکلات جسمانی و روانی حاد، نداشتن غیبت بیش از دو جلسه در آموزش، دامنه سنی ۱۲ تا ۱۵ سال، کسب نمره پایین تر از میانگین در پرسشنامه احساس امنیت روانی بود. ابزار پژوه پرسشنامه احساس امنیت روانی (فرم کوتاه) بود. پرسشنامه امنیت روانی (فرم کوتاه) توسط مازلو (۲۰۰۴) طراحی و اعتباریابی شده است، پرسشنامه امنیت روانی از ۱۸ گویه و ۴ خرده مقیاس خرده مقیاس اطمینان به خود (۷ سوال) سوال ۱-۷؛ احساس ناخشنودی (۳ سوال)، سوال های ۸-۱۰؛ ناسازگاری محیطی (۵ سوال)، سوال های ۱۱ تا ۱۵؛ دید مردم نسبت به فرد (۳ سوال) سوال های ۱۶ تا ۱۸ است. در پژوهش شمس و خلیجیان (۱۳۹۲) پایایی پس از اجرای آزمایشی بر روی ۳۰ نفر با استفاده از روش آلفای کرونباخ محاسبه شد که مقدار آن ۰/۸۰ بدست آمد.

جدول ۱- ساختار جلسات هنر سفالگری

جلسات	موضوع	روش اجرا
جلسه اول	دست ورزی با گل	بعد از معرفی پژوهشگر به گروه و بیان اهداف پژوهش، اعضا نیز خود را معرفی نمودند. بعد از معارفه، پژوهشگر مقداری گل به یکایک اعضاء می‌دهد تا آنان هر آنچه که به آن می‌اندیشند و یا علاقمندند بسازند. در انتهای جلسه فقط چهار نفر موفق به ساختن موضوع دلخواه شدند. هدف از این کار آشنایی بیمار با ماده گل و چگونگی برقراری ارتباط با آن و همچنین اثبات این فرضیه که کار گروهی می‌تواند بازده بیشتری نسبت به کار انفرادی داشته باشد. در انتهای جلسه از اعضاء نظر خواهی شد که "آیا دوست دارند که یک کار با همکاری همدیگر بسازند؟" و پاسخ آنها به این سوال مثبت بود.
جلسه دوم	ساخت خانه	در این جلسه، تکنیک فنیله ای به آنان آموزش داده شد. پژوهشگر از دانش آموزان می‌پرسد: "دوست دارید با استفاده از این روش با همکاری هم چه بسازیم؟" که تعداد بیشتر آنها با ساختن "خانه" موافقت. بعد همگی با هم شروع به ساختن یک خانه گلی می‌کنند. بدین ترتیب که آنها فنیله ها را می‌سازند و پژوهشگر نیز آنها را با هدف ساختن خانه روی هم می‌گذارد. در این بین نیز نظراتی از دانش آموزان از قبیل: "خانه چند تا پنجره داشته باشد؟" و "در خانه در کدام قسمت تعبیه شود؟" گرفته می‌شود. همه اعضاء از اینکه خانه خیالی خود را وجود خارجی بخشیده اند خوش حال بنظر می‌رسند.
جلسه سوم	ساخت کوزه	پژوهشگر از دانش آموزان می‌خواهد در مورد خانه خود نظرشان را بگویند "دوست دارند که در این خانه خیالی چه کار کنند؟" هر کس نظری می‌دهد و یکی از آنها دوست دارد در حیاط خانه زیر درخت بنشیند ... پژوهشگر از او می‌خواهد درختی برای حیاط خانه بسازد و او نیز با کمال میل شروع می‌کند. با تشویق پژوهشگر تقریباً همه تشویق به ساختن درخت برای خانه خیالی می‌شوند.
جلسه چهارم	استفاده از قالبهای چوبی	پژوهشگر از اعضاء خواست تا با همکاری یکدیگر کوزه ای با روش فنیله ای بسازند، آنها نیز با دقت مشغول ساختن فنیله ها شدند.
جلسه پنجم	قالبهای چوبی	پژوهشگر هشت قالب چوبی را که از قبل آماده کرده بود در اختیار دانش آموزان قرار داد و مقداری گل نیز به آنها داده و چگونگی استفاده از قالبها را نیز آموزش داد. آنها از این کار استقبال فوق العاده ای داشته و تا آخرین لحظات کلاس مشغول شدند.
جلسه ششم	ساخت قاب آینه	دانش آموزان از پژوهشگر قالبهای جلسه پیش را طلب کردند و دوباره مشغول قالب زدن شدند.
جلسه هفتم	ساخت قاب آینه	پژوهشگر از دانش آموزان می‌پرسد: "بنظر شما این قالب های زیبا به چه کار می‌آیند؟" هر کس نظری می‌دهد که بهترین آنها ساختن قاب بود. پژوهشگر دانش آموزان را در ساختن قاب آینه یاری می‌دهد. این امر دانش آموزان را راضی می‌کند.
جلسه هشتم	الواح گلی برای ایجاد تصاویر ذهنی	بعد از احوال پرسی از دانش آموزان، پژوهشگر متوجه شد تعدادی از دانش آموزان در این جلسه از حوصله و انرژی کافی برخوردار نیستند، برای اینکه از این حال و هوا خارج شوند، پژوهشگر لوح کوچکی از گل برای تک تک آنان آماده کرده و در اختیار آنان قرار می‌دهد و از ایشان می‌خواهد تا با یک ابزار نوک تیز تصویری روی گل ترسیم کنند (هر چیزی که به آن می‌اندیشند و یا به آن علاقمندند). با کمال تعجب آنان شروع می‌کنند و هر کس تصاویر جالب و منحصر به فردی را روی لوح گلی ایجاد می‌کند.
جلسه نهم	ساخت مهره	پژوهشگر تعدادی قالب گچی را که مناسب برای ساخت گردنبند است آماده کرده و آنها را در اختیار دانش آموزان قرار می‌دهد و چگونگی قالب زدن با آن را نیز به دانش آموزان می‌آموزد. آن‌ها با اشتیاق مشغول قالب زدن شده و علایق خود را بیان می‌دارند.
جلسه دهم	رنگ آمیزی قالبهای و مهره ها	پژوهشگر از دانش آموزان می‌خواهد تا این جلسه فقط مهره بسازند و آنها با خوشحالی استقبال می‌کنند و پژوهشگر هدف از ساخت مهره را برای آنان شرح می‌دهد. (شرح سرانجام کار به بیمار کمک میکند تا با انگیزه به کار مشغول شود). پژوهشگر ساخت انواع مهره ها را آموزش می‌دهد تا آنان از انجام کار دچار یکنواختی نشوند.
جلسه یازدهم	رنگ آمیزی قالبهای و مهره ها	مهره‌ها و قالب‌های ساخته شده توسط دانش آموزان که در کوره رفته اند، توسط پژوهشگر آماده رنگ‌آمیزی می‌شوند. بعد از فراهم کردن تعدادی قلمو، رنگ گواش) و پالت های رنگی با رنگ های متنوع، پژوهشگر دانش آموزان را دعوت به همکاری می‌کند، آنها ابتدا با بی میلی شروع می‌کنند ولی پس از اندک زمانی همه مشغول رنگ‌آمیزی می‌شوند. شور و هیجان زیادی در کلاس ایجاد می‌شود.
جلسه دوازدهم	رنگ آمیزی دست ساخته‌ها	دانش آموزان با سرعت سراغ کارهای رنگ شده جلسه پیش را می‌گیرند و با اشتیاق آنها را واری می‌کنند. پژوهشگر نخ و حلقه و ابزار و لوازم لازم برای ساخت گردنبند را آماده کرده و در اختیار دانش آموزان قرار داده و چگونگی ساخت گردنبند با مهره ها و قالب های ساخته شده را آموزش می‌دهد. دانش آموزان با حوصله مشغول ساختن می‌شوند.
		دانش آموزان که به رنگ آمیزی علاقه زیاد نشان داده اند، پژوهشگر کارهای جلسات پیشین را در اختیار آنان فرار می‌دهد تا رنگ آمیزی کنند. این جلسات دانش آموزان را به ذوق آورد.

یافته‌های پژوهش

اطلاعات به دست آمده با نرم افزار SPSS-22 در دو بخش امار توصیفی (میان، میانگین، انحراف استاندارد) و امار استنباطی (تحلیل کواریانس) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. جدول ۱، شاخص‌های توصیفی - نمرات پیش آزمون و پس آزمون متغیر امنیت روانی و خرده مقیاس‌های را نشان می‌دهد.

جدول ۱- شاخص‌های توصیفی-نمرات پیش آزمون و پس آزمون امنیت روانی و خرده مقیاس آن

متغیر	نوع آزمون	گروه آزمایش		گروه کنترل	
		میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد
نمره کلی امنیت روانی	پیش آزمون	۲/۲۵	۰/۴۵۱	۲/۲۵	۰/۴۴۰
	پس آزمون	۲/۴۹	۰/۴۵۱	۲/۲۵	۰/۴۰۷
اطمینان به خود	پیش آزمون	۳/۰۳	۱/۰۲۹	۳/۰۲	۰/۹۵۳
	پس آزمون	۳/۸۵	۱/۱۳۷	۲/۹۶	۱/۰۲۶
احساس ناخشنودی	پیش آزمون	۱/۶۶	۰/۹۷۲	۱/۷۰	۰/۹۴۲
	پس آزمون	۱/۰۷	۱/۱۴۳	۱/۷۱	۱/۸۳۱
ناسازگاری محیطی	پیش آزمون	۲/۷۱	۰/۹۱۱	۲/۶۳	۰/۹۱۸
	پس آزمون	۳/۶۹	۰/۷۴۲	۲/۶۹	۰/۹۰۱
دید مردم نسبت به فرد	پیش آزمون	۱/۶۰	۰/۸۵۷	۱/۶۵	۰/۸۵۷
	پس آزمون	۱/۳۴	۱/۱۱۸	۱/۶۷	۰/۷۶۷

داده‌های جدول فوق نشان می‌دهد، میانگین نمره کلی امنیت روانی گروه آزمایش، در مرحله پس آزمون، به اندازه ۰/۲۴-نمره افزایش یافته است و در مقابل آن میانگین گروه کنترل، تغییر نکرده است. میانگین خرده مقیاس «اطمینان به خود» در مرحله پس آزمون، به اندازه ۰/۸۲-نمره افزایش یافته است و در مقابل آن میانگین گروه کنترل، ۰/۰۶-نمره کاهش یافته است. میانگین خرده مقیاس «احساس ناخشنودی» در مرحله پس آزمون، به اندازه ۰/۵۹-نمره کاهش یافته است و در مقابل آن میانگین گروه کنترل، ۰/۰۱-نمره افزایش یافته است. لازم به توضیح است در پرسشنامه خرده مقیاس «احساس ناخشنودی» به نحوی است که در آن نمره بیشتر، نشان دهنده ناخشنودی بیشتر می‌باشد. نتایج همچنین نشان می‌دهد که در مولفه‌های بلوغ عاطفی نیز بین نمرات پیش آزمون و پس آزمون گروه آزمایش و کنترل تفاوت وجود دارد. میانگین خرده مقیاس «ناسازگاری محیطی» در مرحله پس آزمون، به اندازه ۰/۹۷-نمره افزایش یافته است و در مقابل آن میانگین گروه کنترل، ۰/۰۶-نمره افزایش یافته است. میانگین خرده مقیاس «دید مردم نسبت به فرد» در مرحله پس آزمون، به اندازه ۰/۲۶-نمره افزایش یافته است و در مقابل آن میانگین گروه کنترل، ۰/۰۲-نمره افزایش یافته است. نتایج همچنین نشان می‌دهد که در مولفه‌های بلوغ عاطفی نیز بین نمرات پیش آزمون و پس آزمون گروه آزمایش و کنترل تفاوت وجود دارد.

برای آزمون فرضیه‌ها از تجزیه و تحلیل کواریانس استفاده شد. ابتدا و قبل از اجرای آزمون، پیش شرط‌های استفاده از آزمون‌های پارامتریک بررسی شد. بدین صورت که ابتدا پیش فرض نرمال بودن توزیع داده‌ها در گروه‌ها با استفاده از آزمون شاپیروویلیک بررسی گردید. در جدول (۲) آماره‌های شاپیروویلیک متغیرهای پژوهش ارائه شده است.

جدول ۲- آزمون شاپیروویلیک امنیت روانی و خرده مقیاس‌های آن

متغیر	گروه آزمایش			گروه کنترل		
	مقدار آمار	درجه آزادی	معنی داری	مقدار آماره	درجه آزادی	معنی داری
نمره کلی امنیت روانی	۰/۸۹۹	۳۰	۰/۳۲۲	۰/۹۳۳	۳۰	۰/۴۵۳
اطمینان به خود	۰/۹۸۸	۳۰	۰/۵۰۷	۰/۹۸۵	۳۰	۰/۰۶۰
احساس ناخشنودی	۰/۹۶۹	۳۰	۰/۹۷۳	۰/۹۷۵	۳۰	۰/۹۴۲
ناسازگاری محیطی	۰/۹۷۷	۳۰	۰/۷۳۰	۰/۹۶۵	۳۰	۰/۶۶۸
دید مردم نسبت به فرد	۰/۹۶۱	۳۰	۰/۰۰۸	۰/۹۶۷	۳۰	۰/۴۰۳

نتایج آزمون شاپیروویلک نشان داد که سطوح معنی‌داری به دست آمده در مورد متغیرهای پژوهش به تفکیک گروه آزمایش و کنترل بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد. بنابراین پیش فرض برقرار است و اجرای آزمون‌های پارامتریک بلا مانع می‌باشد. در گام بعدی پیش‌شرط تساوی واریانس‌ها با استفاده از آزمون لوین بررسی شد

جدول شماره ۳- آزمون لوین (همگنی واریانس‌ها) مربوط به متغیرهای پژوهش

آماره لوین	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	سطح معنی‌داری
۰/۰۰۱	۱	۵۸	نمره کلی امنیت روانی
۰/۰۸۹	۱	۵۸	اطمینان به خود
۰/۰۲۹	۱	۵۸	احساس ناخشنودی
۰/۰۰۹	۱	۵۸	ناسازگاری محیطی
۰/۰۰۱	۱	۵۸	دید مردم نسبت به فرد

نتایج آزمون لوین نشان می‌دهد که در مورد متغیرهای پژوهش سطح معنی‌داری به دست آمده بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد، بنابراین پیش شرط همگنی واریانس‌ها برقرار است ($P\text{-value} > 0.05$).

با توجه به مفروضه‌های پژوهش نمره کلی امنیت روانی برای آزمون این فرضیه (هنر سفالگری بر احساس امنیت روانی دختران مقطع متوسطه ی اول مدارس فرهنگ و فرزندان شهرستان کاشمر تاثیر دارد) از تحلیل کوواریانس (ANCOVA) استفاده شد. خلاصه تحلیل کواریانس بررسی اثر بخشی هنر سفالگری بر احساس امنیت روانی در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴- تحلیل کواریانس بررسی اثر بخشی هنر سفالگری بر احساس امنیت روانی

متغیر	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آماره f	سطح معنی‌داری	اندازه اثر
پیش آزمون	۳/۳۸۳	۱	۳/۳۸۳	۲۷/۷۴۵	۰/۰۰۱	۰/۳۲۷
گروه	۰/۷۷۰	۱	۰/۷۷۰	۶/۳۱۲	۰/۰۱۵	۰/۱۰۰
خطا	۶/۹۵۱	۵۷	۰/۱۲۲			
کل	۳۴۸/۶۶۵	۶۰				

نتایج درج شده در جدول (۴) نشان می‌دهد که پس از کنترل اثرات پیش آزمون، تفاوت‌های ناشی از عضویت گروهی معنادار است ($P\text{-value} < 0.05$) و $f(1, 57) = 27.745$. میزان تأثیر عمل آزمایشی ۰/۳۳ می‌باشد. لذا فرضیه پژوهش تأیید می‌شود یعنی هنر سفالگری بر احساس امنیت در دختران مقطع متوسطه ی اول تأثیر دارد. میانگین‌های تعدیل شده در جدول (۵) ارائه شده است.

جدول ۵- میانگین‌های تعدیل شده پس آزمون امنیت روانی

گروه	میانگین	انحراف استاندارد
آزمایش	۲/۴۹	۰/۴۳۷
کنترل	۲/۲۶	۰/۴۰۷

در جدول ۵ افزایش میانگین امنیت روانی در طول جلسات آموزش نشان داده شده است که در آن احساس امنیت روانی بعد از آزمایش افزایش یافته است.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج نشان داد که پس از کنترل اثرات پیش آزمون، تفاوت‌های ناشی از عضویت گروهی معنادار است. میزان تأثیر عمل آزمایشی ۰/۳۳ می‌باشد. لذا فرضیه پژوهش تأیید می‌شود یعنی هنر سفالگری باعث افزایش احساس امنیت در دختران مقطع متوسطه ی اول می‌گردد. نتایج این پژوهش با نتایج تحقیقات نعمت خواه و همکاران (۱۳۹۵)؛ ظهور (۱۳۹۱)؛ خوش مشرب (۱۳۸۹)؛ وریانی و شمسانی (۱۳۹۶)؛ عطارزاده (۱۳۸۸)؛ ابوالقاسم‌زاده (۱۳۸۸)؛ Cohen-Yatziv & Regev (2018)؛ Etal & Heather (2010)؛ Yu (2018)؛ Balogun & Afolabi (2017)؛ Khudair Abbas (2016)؛ Etemadi (2015)؛ همسو و همخوان است.

در تبیین یافته‌های این بخش از پژوهش باید گفت که دختران مقطع متوسطه اول در دوران نوجوانی بسر می‌برند، تغییرات هورمونی، رفتاری و شخصیتی بسیاری در این دوره سنی در نوجوانان دیده می‌شود و این تغییران باعث ایجاد ناسازگاری‌های رفتاری، شخصیتی در آن‌ها شده و گاهی نیز آنها در مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی مشکل دارند. این دختران در این دوره سنی نگرانی‌های فراوانی دارند که آن منجر بر بروز احساس ناامنی در آنها می‌گردد. آموزش سفالگری شامل مهارت‌هایی از قبیل هماهنگی چشم و دست، هماهنگی چشم و پا، دستکاری اشیاء، تعقیب بینایی، هماهنگی کل بدن، کنترل نیروی حرکت، ریتم و زمان بندی، مشارکت، توجه، سرعت عمل، تعامل با دیگران و ارتباط می‌باشند. این عوامل همه دست در دست هم ابتدا موجب بازی و سرگرمی در این دختران می‌شود و همسو با نتایج پژوهش حاضر احساس امنیت روانی را افزایش می‌دهد. در تبیین دیگر باید به ویژگی قابل انعطاف گل اشاره کرد. این ویژگی باعث می‌شود تا از طریق آن نوجوانان، احساسات خود را بیان و پاسخ به احساس خود را دریافت کنند. برای مثال وقتی گل‌ها را در دست خود فشار می‌دهند، سریع همان شکل را به خود می‌گیرند، گویا سریع به احساس مراجع پاسخ داده است. در واقع گل به دلیل قابل لمس، محسوس و قابل انعطاف بودنش باعث می‌شود فرد زندگی درونی خود را روی آن منقوش کند. این عوامل همراه با ویژگی بازی و سرگرمی بودن استفاده از گل موجب ابراز احساسات و هیجانات، افزایش درگیری دختران سن نوجوانی در فعالیت‌ها و افزایش تعاملات اجتماعی و احساس امنیت روانی آنها می‌شود.

از طریق هنر سفالگری، نوجوانان در طی جلسات می‌توانند با استفاده از رنگ‌ها و اشکال هندسی مختلف و به کارگیری مهارت‌های حرکتی ظریف دست، هیجان‌های سرکوب شده خودشان را نشان دهند و لزومی به استفاده از کلمات در آنها نیست. سفالگری و استفاده از گل، یکی از مواردی است که افراد از کودکی به شیوه‌های مختلف با آن آشنا بوده‌اند و هر فردی می‌تواند با آن ارتباط برقرار کند. هنر سفالگری راهی برای ابراز هیجان‌ها و عواطف نوجوانان بوده، به آنها کمک می‌کند تا با شرایطشان راحت‌تر کنار بیایند. نوجوانان در طی سفالگری با به کارگیری گل، حالت‌های هیجانی خویش را به گل و خاک انتقال می‌دهند و به دنبال آن با کمک درمانگر و استفاده از گل سفالگری، هیجان‌های خود را تعدیل می‌کنند. همچنین هنر سفالگری مثل تمرینی رفتاری است که به نوجوانان آموزش می‌دهد در موقعیت‌های مختلف چگونه می‌توانند هیجان‌های خود را شناسایی کرده و برای سازگاری با آن، از مهارت‌های آموخته شده قبلی استفاده کنند. هنر سفالگری با خاصیت شفادهنگی خود همانطور که احساس شایسته بودن، خودکفایی و مورد تأیید بودن را از لابلای گل‌ها، قصه‌ها و شکل‌ها به نوجوان ارزانی می‌دارد آرام، آرام احساس فرح بخشی را در جان و روح نوجوان تزریق می‌کند. در واقع جدای از اینکه فعالیت‌های هنری خود شادی بخش، سرگرم کننده و محرک هستند، با تغییراتی که از طریق اصلاح، ترمیم، تغییر، و جایگزینی در رفتارهای منفی ایجاد می‌کنند باعث افزایش سازگاری می‌گردند و احساس امید، رضایت، خوشنودی و شادکامی را برای آن‌ها به ارمغان می‌آورند. در تبیین دیگر باید به دیدگاه عصب شناختی توجه کرد. پژوهش‌های عصب شیمیایی اثبات کرده‌اند که انتقال دهنده‌های عصبی مانند سرتونین و اکسی توسین نقش مهمی در عملکرد اجتماعی و احساسات نوجوانان دارد. به طوری که سطح انتقال دهنده‌های عصبی سرتونین و اکسی توسین پایین موجب کاهش تعاملات اجتماعی و بروز ناامنی‌های روانی می‌شود. از طرفی، محققان دریافته‌اند که شرکت در بازی، فعالیت‌های حرکتی و سرگرمی‌های جسمانی که مستلزم کار با دست است، تأثیرات مفیدی بر تعدیل انتقال دهنده‌های عصبی سرتونین و اکسی توسین دارد. در پژوهش حاضر هیچ گونه داده مرتبط با تغییرات این دو انتقال دهنده عصبی جمع‌آوری نشده است، با وجود این، پژوهشگران تحقیق حاضر معتقدند که احتمال آموزش سفالگری به خاطر خاصیت سرگرمی و بازی بودن و همچنین تقویت مهارت‌های حرکتی از طریق فعالیت با دست‌ها، سهم قابل توجهی در تعدیل انتقال دهنده‌های عصبی سرتونین و اکسی توسین دارد و در نتیجه به بهبود احساس امنیت روانی دختران منجر می‌شود.

از محدودیت‌های پژوهش می‌توان به محدود بودن نمونه آماری به تعداد ۶۰ نفر از دختران مقطع متوسطه اول مدارس فرهنگ و فرزنانگان شهرستان کاشمر، لذا تعمیم نتایج با احتیاط باید انجام شود. همچنین خودگزارشی بودن ابزارهای پژوهش که پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آتی از روش‌های جمع‌آوری اطلاعات مانند مشاهده و مصاحبه استفاده گردد. همچنین پیشنهاد می‌شود آموزش و پرورش از هنر سفالگری برای بهبود وضعیت تحصیلی، اجتماعی، شخصیتی دانش‌آموزان در همه گروه‌های سنی استفاده کنند و نیز مراکز مشاوره و روان درمانی از نتایج این تحقیق برای مراجعین خود بهره‌گیرند.

منابع

۱. ابوالقاسم‌زاده، مونا (۱۳۸۸). بررسی اثر بخشی هنر سفالگری بر سلامت روانی بیماران مبتلا به اختلال اسکیزوفرنیا نمود نمادهای ایرانی در نقاش معاصر. پایان‌نامه کارشناسی ارشد صنایع دستی، دانشگاه سوره.
۲. باریکانی، آمنه (۱۳۸۷). رفتارهای پرخطر در نوجوانان مدارس راهنمایی و دبیرستانهای شهر تهران. مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران، ۱۴(۲)، ۱۹۸-۱۹۲.

۳. خلیجیان، صدف (۱۳۹۱). بررسی رابطه رهبری امنیت مدار و اثربخشی رهبری، امنیت روانی و رضایت شغلی کارکنان دانشگاه شهید بهشتی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه شهید بهشتی.
۴. خوش مشرب، شهزاد (۱۳۸۹). تأثیر درمانی هنر سفالگری بر بیماران اسکیزوفرنی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته صنایع دستی، دانشگاه هنر، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
۵. شمس مورکانی، غلامرضا؛ مختاری، سهیلا و ارمندی، مریم (۱۳۹۶). بررسی روابط جو سکوت، احساس امنیت روانی و رفتار سکوت کارکنان، اندیشه‌های نوین تربیتی، ۲، ۲۵-۳۶.
۶. شمس، غلامرضا و خلیجیان، صدف (۱۳۹۲). تأثیر مولفه‌های رهبری امنیت مدار بر احساس امنیت روانی کارکنان: نقش میانجی اثربخشی رهبری. اندیشه‌های نوین تربیتی، ۹(۴)، ۳۴-۵۳.
۷. طهور، زهرا (۱۳۹۱). اثربخشی آموزش از زریق سفالگری بر پیشرفت درس ریاضی و خواندن دانش‌آموزان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.
۸. عطارزاده، عبدالکریم (۱۳۸۸). بررسی تأثیر هنر سفالگری بر سلامت روانی بیماران مبتلا به اختلال اسکیزوفرنی. پایان‌نامه کارشناس ارشد صنایع دستی دانشگاه سوره.
۹. نعمت خواه، حسین‌خانزاده و کافی ماسوله (۱۳۹۵) در تحقیقی با عنوان اثربخشی گل بازی بر کاهش پرخاشگری پسران مبتلا به اختلال نارسایی توجه/فزون کنشی. مجله مطالعات ناتوانی، ۶، ۱۶۳-۱۵۸.
۱۰. وریانی، خدیجه و شمسایی، محمد مهدی (۱۳۹۶). بررسی اثربخشی آموزش مهارت‌های معنوی بر احساس تنهایی و امنیت روانی دانش‌آموزان. مطالعات راهبردی ورزش و جوانان، ۳۶، ۱۵۹-۱۷۴.
11. Afolabi, A., & Balogun, A. (2017). Impacts of Psychological Security, Emotional Intelligence and Self-Efficacy on Undergraduates' Life Satisfaction. *Psychological Thought* 10(2):247-261.
12. Etemadi, S. (2015). The Efficacy of clay therapy on reducing the severity of symptoms of Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD) in primary school female students. *GMP Review*, 18(2), 484-490.
13. Heather L., Stuckey, D.E.d & Nobel, J. (2010). The Connection Between Art, Healing, and Public Health: A Review of Current Literature. *Am J Public Health*, 100(2), 254-263.
14. Higgins, M.; Ishimaru, A.; Holcombe, R. & Fowler, A. (2012). Examining organizational learning in schools: The role of psychological safety, experimentation, and leadership that reinforces learning. *Journal of Spring*. 13: 67-94.
15. Imran, S., MacBeth, A., Quayle, E., & Chan, S. W. (2021). Secondary attachment and mental health in Pakistani and Scottish adolescents: A moderated mediation model. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 94, 339-358.
16. Khudair Abbas, E. (2016). The Effectiveness of Cooperative Learning among Students at Art Education Department by Implementing Common Pottery Works and Its Relationship to their Psychological Security. *Al-Fatih journal*, 25(3), 128-140.
17. Kwok, C., Crone, C., Arderm, Y., & Norberg, M. M. (2018). Seeing human when feeling insecure and wanting closeness: A systematic review. *Personality and Individual Differences*, 127, 1-9.
18. Maslow, A. H., Hirsh, E., Stein, M., & Honigmann, I. (1945). A clinically derived test for measuring psychological security-insecurity. *The Journal of general psychology*, 33(1), 21-41.
19. Novak, J., & Canas, A. (2018). The Development and Avalution of the Concept Mapping Toll Leading to A New Model for Mathe Matics Fducation.
20. Pan, Z., Zhang, D., Hu, T., & Pan, Y. (2018). The relationship between psychological Suzhi and social anxiety among Chinese adolescents: the mediating role of self-esteem and sense of security. *Child and adolescent psychiatry and mental health*, 12(1), 1-9.
21. Regev, D & Cohen-Yatziv, L. (2018). Effectiveness of Art Therapy with Adult Clients in 2018—What Progress Has Been Made? *Frontiers in Psychology*, 9.
22. Taormina, R. J., & Sun, R. (2015). Antecedents and Outcomes of Psychological Insecurity and Interpersonal Trust Among Chinese People. *Psychological Thought*, 8(2), 173-188.
23. Yu, Z. O. (2018). Psychological security as the foundation of personal psychological wellbeing (analytical review). *Psychology in Russia: State of the art*, 11(2).